

TÁR C Z A.

J E L E N T É S

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1910. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga az elmúlt negyedévben köteles példányokban 2220 drb, ajándék útján 128 drb, vétel útján 330 drb, áttétel útján 7 drb, összesen tehát 2685 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfölül köteles példányok czimén beérkezett alapszabály 269 drb, egyházi körlevél 44 drb, falragasz 1655 drb, gyászjelentés 1423 drb, hivatalos irat 105 drb, műsor 348 drb, perirat 14 drb, szinlap 1658 drb, zárszámadás 1470 drb, különféle 437 drb, vagyis összesen 7423 drb apró nyomtatvány. Vételre fordított 3001·20 korona, 113·70 márka, 27·50 lira.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Acsay Ferencz (Győr), Altmann Ignác (Szeghalom), Argentina köztársaság konzulátusa (5 drb), Belügyminiszterium, Biasiotti Giovanni (Róma), Bosnyák-hercegovinai országos kormány (Sarajevo), Budapest statisztikai hivatala (2 drb), Budapesti állami rendőrség, Budapesti egyetemi turista egyesület, The John Crerar library (Chicago), Egyesült budafoki kaszinó és sportelub, Fejérpataky László, Ferenczi József, Ferenczi Miklós (Kolozsvár), Fodor Árpád (Szentgothárd, 3 drb), Főegyházmegyei hatóság (Zágráb), Gaigne Victor O. (Pozsony), Gragger Róbert, Hamar István, K. k. Handelsministerium (Wien), Héder János, Helmár Ágost, Hudovernig Károly, Kais. Akademie der Wissenschaften (Wien, 3 drb), Kereszty István, Kondor József (Csurgó), Kongl. universitets-bibl. (Uppsala, 2 drb), Kostialik N. János (Kalocsa), Körmöczbánya város tanácsa, Közlekedésügyi tanfolyamok igazgatósága, Library of Congress (Washington, 3 drb), Löffler Henrik, Ludig István (Arad), M. kir. államvasutak igazgatósága, Magyar kir. központi statisztikai hivatal, Magyar kir. posta központi anyagraktára (4 drb), M. kir. szabadalmi hivatal

(2 drb), Magyar Könyvszemle szerkesztősége, Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága, Magyar Történelmi Társulat elnöksége, Magyar Tudományos Akadémia (6 drb), Magyar vizslaversenyegyesület (2 drb), Magyarországi Kárpát Egyesület (Igló), Ministère de l'Instruction publ. (Páris), Ministero della Istruzione publ. (Roma), Musée russe de l'Empereur Alexandre III. (St. Petersburg, 2 drb), Novák Sándor (2 drb), Orczy Gyula, Orsz. vízépítési igazgatóság, Pálincás Béla (Fiume, 7 drb), Pauer Mariska, Pécsi egyházmegyei hivatal, Protestáns orsz. árvaegylet, Hszg. Robert von Parma Erber (Wien), Sándor Imre (Kolozsvár), Sobó Jenő, Soltész Elemér (Nagybánya), Statist. Zentral-Kommission (Wien, 2 drb), «Stefánia» gyermekkórház egyesület, Szabó Péter, Szalay Imre (3 drb), Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy), Szentgyörgyi László, Temesvár város tanácsa, Ungvár polgármesteri hivatala, Vallás- és közoktatásügyi minisztérium, Vécsey Tamás (6 drb), Vértessy Gyula (Temesvár), Veszprémmegyei múzeum (Veszprém, 4 drb), Wiener nemz. vadászati kiállítás magy. orsz. bizottsága, Zsilinszky Lajos.

A könyvtár helyiségeiben az elmúlt évnegyedben 6880 egyén 15.989 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 450 egyén 1177 kötetet.

Az elmúlt évnegyedben 1663 munka osztályoztatott, a melyekről 2306 czédula készült. Kötésre küldetett 590 munka 802 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe 597 csomag érkezett, 725 levél expedíáltatott, a miből 206 reklamálás volt.

Az 1897: XLI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben a törvényes eljárás 16 esetben indítatott meg.

II.

A *kézirattár* a lefolyt negyedévben ajándék útján 8 drb kézirattal és 1 drb irodalmi levéllel; áttétel útján 1 drb kézirattal, 2 drb irodalmi levéllel és 5 drb irodalmi analektával; vétel útján 8 drb kézirattal, 9 drb irodalmi levéllel és 8 drb irodalmi analektával; a Petőfi-ereklyetár pedig vétel útján 213 darabbal gyarapodott. A gyarapodás darabszáma 255.

Ajándékozók voltak: Vécsey Tamás, Madzsar Béla, Hegy-meghy Dezső és Melich János.

Vételre fordítottatott 1420 korona.

Szerzeményeink közül különösen ki kell emelnünk a Petőfi-ereklyetár jelentékeny gyarapodását. Egy, a Petőfi Sándor könyvtárából származó könyv mellett a szerzemény Szendrey Júlia, Petőfi Zoltán, Petőfi István és a Horvát-család tagjai levelezéséből

és egyéb irataiból áll és főleg Szendrey Júlia és Petőfi Zoltán életére nézve tartalmaz nagybecsű adalékokat. Ezen nagyértékű gyűjtemény mellett érdekesebb szerzeményeink még Kazinczy Ferenc és Eötvös József báró 1—1 levele, Tárkányi Béla néhány ismeretlen verse, Kövy Sándor, Csupka András és Sztankovics János jogi előadásainak kéziratai és egy 1678-ból való soproni német imakönyv.

Az évnegyed folyamán 9 esetben kikölcsönöztünk 12 kéziratot és 13 irodalmi levelet, 46 kutató használt 90 kéziratot és 430 irodalmi levelet.

A lefolyt évnegyedben a kéziratár munkásságát az új szaporulat feldolgozása mellett az irodalmi levelestár revíziója és a Musica-szak folytatólagos felállítása vette igénybe. Az irodalmi levelestár rendezése befejezést nyert.

III.

A *hírlaptár* a lefolyt évnegyedben köteles példányok útján 804 évfolyam 23.392 számával, ajándék (illetőleg áttétel) útján 10 évf. 361 számával, vásárlás útján 752 számmal gyarapodott, összesen 814 évf. 24.505 számával.

Ebből ajándék: «Fejérvármegye Hiv. Lapja» szerkesztőségétől 102 lappéldány, ugyanennyi a Clevelandben megjelenő «Szabadság» (Magyar Híradó) szerkesztőségétől. Vásárlás: Havas Samutól a «Vasárnapi Ujság» 1837-iki évf. (6 kor.), Kun S. czégtől a «Budapesti Hírlap» 1904. nov.—1906. okt. (24 kor.)

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 860 olvasó 1225 hírlap 1547 évfolyamát 1662 kötetben, házon kívül 11 olvasó 13 hírlapnak 33 évfolyamát 42 kötetben használta; összesen 871 olvasó 1238 hírlap 1580 évfolyamát 1704 kötetben.

Átnézetett 844 évf. 16.571 szám. Czéduláztatott 71 évf., közte 4 új lap.

A nyomdai kimutatással érkezett köteles példányok a gyarapodási naplóba irattak s a nyilvántartó czédulakatalogusba vezetettek és a számonként küldött hírlapokkal együtt betürendbe osztályozva elhelyeztettek. A csomagküldeményben hiányzott hírlapszámok azonnal reklamáltattak és följegyeztettek, de időnként a bekötés alá rendezéskor is történt reklamálás.

IV.

A *levéltár* a lefolyt évnegyedben vétel útján 631 drb, ajándék útján 22 drb, más osztályból való áttétel útján 3 drb, összesen 656 drb irattal gyarapodott, a mely összegbe néhai Thaly Kálmán gyűjteményének darabjai nem foglaltatnak, mint-

hogy e gyűjtemény rendezéséhez a folyó és befejezésre váró munkálatok miatt hozzáfogni nem lehetett.

A családi levéltárak száma egygyel, a Hidaskürti Nagy család levéltárával gyarapodott, melyet Magyary-Kossa Ferencz téteményezett le. E levéltárral a letéteményezett levéltárak száma 86-ra emelkedett. A már letéteményezett levéltárak közül kiegészítést nyertek: a báró Jeszenák-levéltár 79 drbbal és a gróf Forgách-levéltár 49 drbbal, a melyek néhai Thaly Kálmán által még e levéltárak letéteményezése előtt kölcsönöztettek ki azok anyagából és most hagyatékából átvétettek. Kiegészítést nyertek továbbá a gróf Széchényi-levéltár 398 drb genealogiai tábla- és czimerrajzzal, melyeket gróf Széchényi Viktor téteményezett le és a Thaly-levéltár néhai Thaly Kálmán hagyatékából származó iratokkal, a melyek rendezéséhez azonban a folyó munkálatok miatt szintén nem lehetett még hozzáfogni.

A törzsgyűjtemény gyarapodásából 15 drb esik a közép-kori, 117 drb az újabbkori iratok csoportjára, 9 drb a czimeres-levelek, 515 drb pedig az 1848/49-iki iratok gyűjteményére.

Vételre fordítottatott 5284 korona és 268 márka 45 pfennig.

Ajándékaikkal az Orsz. börtönügyi múzeum, Márki Ferencz és Vécsey Tamás gyarapították a levéltár anyagát.

A nevezetesebb szerzemények közül kiemelendő a Kacziányi Gézától megvett 1848/49-es gyűjtemény, mely a szabadságharczra vonatkozó gyűjteményeknek rendkívül becses gyarapodását jelenti, különösen a benne foglalt nyomtatványok, Armeebulletinek, falragaszok stb. nagy számánál fogva. E gyűjtemény-nyel együtt került a Múzeum birtokába a radikál párt híres programmjának eredeti példánya is. Kiemelendő továbbá a szerzemények közül az 1621-iki nikolsburgi béketárgyalások menetéről szóló levél, melyet Dietrichstein, Pázmány, Breuner és Colalto császári követek intéztek II. Ferdinándhoz.

A czimeres levelek csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1431. aug. 9. Nürnberg. Zsigmond király czimeres levele Gathaly László részére. 2. 1602. ápril 22. Gyulafejevárvár. Báthory Zsigmond czimeres levele Balogh Lőrincz részére. 3. 1609. június 6. Bécs. II. Mátyás czimeres levele Subych Tamás részére. 4. 1612. május 14. Szeben. Bethlen Gábor czimeres levele Nagy Miklós részére. 5. 1613. május 25. Bécs. II. Mátyás czimeres levele Dubnyczay János részére. 6. 1628. június 15. Prága. II. Ferdinánd czimeres levele Chaply György részére. 7. 1647. december 31. Sárospatak. I. Rákóczi György czimeres levele Virginás Izsák részére. 8. 1669. nov. 15. Szász-Medgyes. Apaffy Mihály czimeres levele Nagy Péter részére. 9. 1817. július 25. Lemberg. I. Ferencz indigenatusi levele báró Wasseige János és fia részére.

A lefolyt évnegyedben 51 kutató 15.518 drb iratot használt. Kikölesönöztetett 9 térítvényen 155 drb irat.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül befejeztetett a gróf Beleznay-levéltár iratainak rendezése. Az iratok között van 2 drb XIV. századi, 5 drb XV. századi és 3 drb XVI. századi, mohácsi vész előtti eredeti oklevél, 11 drb középkori oklevél-másolat, 7 drb XVI. századi mohácsi vész utáni, 174 drb XVII. századi, 5587 drb XIX. századi irat, 56 drb iratjegyzék, 77 drb genealogiai tábla és 56 drb térkép és rajz, összesen 6750 drb. Megkezdetett továbbá a Türr-iratok feldolgozása, melyek közül a levelezés részben feldolgoztatott.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA 1909-BEN.

Már a mult évben panaszkodtunk e helyen, hogy a könyvek elhelyezése, a helyszűke miatt, nagy gondot okoz, s hogy e bajon segíteni kell. Az igazgató-tanács méltányolva a könyvtár használhatóságának nagy fontosságát, elhatározta, hogy az emeleten megüresedett három szobából álló lakás a könyvtár céljának megfelelően berendeztessék, s e célra 6000 koronát engedélyezett. Az említett helyiségekben vasállványok fognak felállíttatni, melyeken mintegy 20.000 kötetet lehet majd elhelyezni. Ezáltal segítve lesz némiképp, mert oly szakokat, melyeket kevésbé használnak, az emeleti helyiségekben fogjuk elhelyezni, míg ideleln a nagyon túltömött, három sorban levő könyveket kényelmesebben s könnyebben hozzáférhetően állíthatjuk fel. Ez csak a jelen 1910. év folyamán fog megtörténni.

A könyvtári munkálatok az elmúlt évben is rendszeren folytak.

A könyvtár rendezéséről a következő adatok tanuskodnak. A rendezett tudományszakok száma 54; ezek 84.184 munkát foglalnak magukban, és pedig:

Bibliographia 1356, Encyklopaedia 162, Philosophia 2100, Mythologia 123, Theologia 4870, Paedagogia 3883, Tankönyvek 3260, Széptudomány 1024, Anthropologia 586, Jogtudomány 1440. Magyar Jogtudomány 2054, Politika 3096, Magyar Politika 3045, Magyar országgyűlések irományai 95, Történelem 6641, Magyar Történelem 3580, Életírás 3399, Földrajz 1134, Magyar Földrajz 801, Térképek 936, Utazás 1399, Statistika 991. Schematismusok 358, Hadtudomány 1162, Régészet 1546, Éremtudomány 256, Matematika 1318, Természettudomány 253, Természettan 1106, Vegytan 486, Természetrájz 144, Állattan 768, Növénytan 501, Ásvány-Földtan 595, Gazdaságtan 4810, Orvostudomány 2666, Nyelvtudomány 2687, Classica Philologia 1069, Görög irodalom 924, Latin irodalom 998, Uj-latin irodalom 836, Magyar nyelvészet 701, Régi magyar irodalom 679, Magyar irodalom 6314, Germán irodalmak 2025, Francia irodalom 1075, Olasz-spanyol irodalom 293, Szláv irodalmak 498, Keleti irodalmak 1950, Incunabulumok 402, Akadémiák és társulatok kiad-